



הרב יעקב אפשטיין

אבקת פרחים ושאר מוצרי הכוורת

שאלה

האם מותר לאכול אבקת פרחים ('פולן')¹, פרופוליס ומזון מלכות, המצויות בתור תוסף מזון?

1. ממידע שנאסף מאתרי אינטרנט שונים עולה:

ה'פולן' היא אבקת פרחים מתקתקה, הנאספת על ידי הדבורים ומשמשת להזנתן בשלבי התפתחותן.

תאי הזרע הזכריים של פרחים נוצרים על פני מאבקים כגרגרי אבקת פרחים. כאשר דבורת הדבש נכנסת לפרח כדי לאסוף צוף, היא בדרך כלל נוגעת במאבקים בשלים וגופה מתכסה בעשרות גרגרים דבוקים, שנצמדים לשערות ולזיפי גופה. **תוך שילוב צוף והפרשות קיבה (מעין רוק) היא מלכדת את הפולן לגרגיר.** הגרגרים נצמדים לשקעים שעירים ברגלה האחורית הנקראים 'טנאים'. לשם איסוף הגרגרים משתמשים מגדלי הדבורים ב"מלכודות" המוצבות בפתח הכוורת. כל דבורת שדה החוזרת לכוורת שלה חייבת לעבור דרך חור במעבר לפתח הכניסה, ותוך כדי כך מתנתקות הצמידות מרגליה ונופלות על קרקעית המלכודת. ההרכב הכימי של הגרגרים משתנה, כיוון שהוא אופייני לכל מין בוטני ועשוי להשתנות בהתאם לאזור הגיאוגרפי שבו נאסף.

ערכה התזונתי של אבקת הפרחים: ריכוז החלבון בה גבוה והחלבון מכיל את כל חומצות האמינו החיוניות לגוף. אבקת פולן עשירה במינרלים ובוויטמינים – בייחוד ב- 21. משום ערכה התזונתי הגבוה זכתה אבקת הפרחים בתואר "המזון המושלם" ומשמשת כמקור לחלבון מלא מהצומח, בייחוד בקרב צמחונים וטבעונים. כמו כן צריכת פולן מסייעת להורדת כולסטרול, מניעת אנמיה, חיזוק הזיכרון, מניעה של הגדלת בלוטת הערמונית, התאוששות לאחר ניתוח ולידה ולהזנת העור. ניתן לערבה ביוגורט, דגני בוקר, ממרחים או

א. הבעיות באבקת פרחים

על פי המבואר בהערה (הערה 1 למטה), אין באבקה בעיה מצד תרומות ומעשרות ואף התפתחות חרקים באבקה אינה שכיחה. שאלת האיסור העיקרית² שצריך להתמודד עימה מתעוררת בגלל שהדבורים מפרישים לאבקה מעין רוק המשנה אותה מאבקה לגבישים כעין סוכר. האם הפרשה זו אוסרת את האבקה, שכן היא יוצאת מן הדבורים עצמן?
בדיון נביא דברים שנכתבו בעניין מזון מלכות שאף בו מתעוררת בעיה דומה.

ב. הדיון במזון מלכות

ראש העוסקים במזון המלכות הוא הגרא"י וולדנברג בשו"ת ציץ אליעזר (חי"א סי' נט). הוא מבאר שמזון המלכות הוא מעין דבש המופרש מבלוטה בגוף הדבורה לשם האכלת הרימות והדבורים בקטנותן.
המקור הראשון לדיון הוא הסוגיא בבכורות (ז ע"ב):

בעו מינה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו וכו' מגופיה קא מימצאי ואסירי, או דילמא מיא עול מיא נפוק והאי דעכירי הבלא דבישרא הוא וכו', אמר להו רב ששת: תניתוה היוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור, והני נמי מטמא קאתי (=שבתוך הטמא היו ואע"ג דלאו מגופיה מימצא אסירי רש"י). מיתבי מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואינן ממצות אותו בגופן (=שאוכלין מפרחי האילן ומהן נעשה הדבש במעיהן. ואין ממצים אותו מגופן, וקשיא לרב ששת, דהא הכא כיון דלאו מגופיהו מימצו שרי. רש"י). הוא דאמר כר' יעקב דאמר דובשא רחמנא שרייה (=רב ששת דאמר כר"י בטעמא דדבש לאו משום שמכניסות אותו לגופן הוא, אלא דרחמנא שרייה בהדיא וגזירת הכתוב היא. רש"י). דתניא ר' יעקב אומר את זה תאכלו וכו', אלא וזה אשר לא תאכלו וגו' שרץ עוף טמא

לאוכלה כפי שהיא. לילדים מומלצת כפית ליום ולמבוגרים - כף. באתרים שונים באינטרנט מסופר כי השימוש בפולן בתור תרופה היה מקובל ברפואה היהודית והערבית של ימי הביניים, אולם מבירורים שערכתי זה נראה יותר כפולקלור ולא מצאתי לכך ביסוס.

2. באבקה שעמדה זמן מה, לא חוטאה והייתה פתוחה לאוויר יכולים להתפתח חרקים.

אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואיזה זה זה דבש דבורים, יכול אף דבש הגזין והצירעין, אמרת לא, ומה ראית לרבות דבש דבורים ולהוציא הגזין והצירעין, מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי ומוציא אני דבש הגזין והצירעין שיש לו שם לווי (=דבש דבורים שתמא קרו ליה, דבש הגזין הכי הוא דמיקרו. רש"י).

מסוגיא זו מסיק הצ"א:

למדנו מסוגית הגמרא שבטעמא דהיתרא של דבש דבורים נחלקו ת"ק ור' יעקב, הת"ק סובר שטעם ההיתר הוא מפני שמכניסין אותו לגופן ואינן ממצות אותו מגופן ולהכי מותר מכיון דלא מגופיה קא מימצצי. ולפי זה מזון המלכות שמייצרות הדבורים מכיון שאומרים שמגופן קא מימצצי, שנוצר זה בבטן הדבורה ומוציאות אותו מגופן, צריך להיות אסור, דזיל בתר טעמא. אבל לר' יעקב ורב ששת דקאי כוותיה דסברי, דלא זהו טעם ההיתר, דאי משום כך היה אפ"ה אסור, כשם שאוסר רב ששת מי הרגלים של חמור אע"ג דנמי לא מגופיה מימצצו, אלא כך גזירת הכתוב הוא דאתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואיזה זה דבש דבורים.

א"כ לפי דבריהם יש להתיר מהאי טעמא גם מזון המלכות היוצא מעוף טמא זה שמשריץ, ואע"פ שקא מימצצי מגופן דהא גם היתר הדבש לאו משום שמכניסין אותו לגופן הוא (כלשונו של רש"י) אלא גזירת הכתוב הוא ורחמנא שרייה בהדיא מה שעוף טמא זה משריץ, א"כ ה"ה דבכלל ההיתר הוא גם מה שמשריץ מזון המלכות.

החלק השני של דבריו אינו מוכרח כלל, שהרי מזון מלכות וכל הפרשה אחרת (פרופוליס³, רוק המדביק אבקת פרחים) של הדבורה אינם קרויים דבש ואף שם לוואי אין להם בתור דבש, ולכן היה מן הראוי לאוסרם. רק על פי הדעה הראשונה יש מקום לומר שמזון מלכות מותר, (וכן השיב על דבריו הגרש"ז אוירבך עיין להלן).

3. פרופוליס הוא שרף עצים שנדבק לדבורים והן מוסיפות חומרים מגופן ומשתמשות בו בתור דבק.

ג. מחלוקת הראשונים בסוגיא בבכורות

בהמשך, מביא הצי"א את מחלוקת הראשונים כמי להורות. יש שהורו כלשון הראשונה, שלפיה כל דבר שבעלי החיים אינם ממצים מגופם אלא מכניסים ומוציאים מותר באכילה. לפי זה אף דבש גזין וצרעין ומי רגליים של חמור וכדומה, מותרים. כן פסקו הרמב"ם (הל' מאכ"א פ"ג ה"ג) ור"ת. ויש שהורו שרק דבש הותר מגזירת הכתוב, אבל שאר דברים היוצאים מבעלי חיים טמאים, אף שאין ממצים אותם מגופם, אסור לאוכלם. כן פסקו הרמב"ן, הרא"ש (בכורות פ"א סי' ז) והטור (יו"ד סי' פא).

דעת השו"ע (יו"ד סי' פא סעי' א ו-ט) אינה ברורה. פעם נראה שסבר כרמב"ם, ופעם שסבר כרא"ש, כיוון שכן מגיע הצי"א למסקנה זו:

ואם שקול הדבר בדעת השו"ע בזה, הרי מאידך הפרי חדש בס"ק כ"ח פוסק מפורש דנראה עיקר כדברי היש מי שאוסר, ובנמקו, שהרמב"ם שמתיר אזיל לטעמ' דפסיק דלא כרב ששת גבי מי רגלים של חמור ואין פסקו מחוור וכל הפוסקים חלוקים עליו, גם ר"ת שמתירו אזיל לטעמיו שפוסק בשאר מי רגלים להתיר, אבל העיקר לאסור כל מי רגלים וכמ"ש לעיל בסק"ב, ולפ"ז גם בדבש של צרעין וגזין יש לאסור וכן דעת הרא"ש והרמב"ן ועיקר עכ"ל. וא"כ יש להתיר מזון מלכות כשם שמתירים הדבש, מכיון שלפ"ז טעם ההיתר בדבורים מכח גזה"כ בלבד וכנ"ל.

כאמור לעיל, לכאורה כל שאר המוצרים שאנו נוטלים מהכוורות: מזון מלכות, פרפוליס, פולן אינם דבש ולא ברור שאפשר להתיר את הפולן מטעם זה. בהמשך הוא מביא שכדעת הפר"ח יש לדייק מלשון הרמ"א והלבוש ומדברי הראשונים. כן פסקו בספר המכריע לרי"ד, ברוקח וביראים שדבש גזין וצרעין אסור, היינו כרב ששת וכרבי יעקב, ואף הש"ך פוסק שמי רגליים של חמור אסור. בהמשך מאריך הצי"א בנושא שם לוואי: מדוע 'דבש דבורים' לא נחשב שם לוואי ו'דבש גזין וצרעין' נחשב שם לוואי. ועל פי דבריו הוא מסיק:

ומכיון שמיץ זה שמפרישות הדבורים הנקרא מזון מלכות אין לו שם לווי ולא נקרא על שם השרץ הטמא, הרי הוא בכלל הריבוי דקרא שמרבה דאבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ.

נראה שדעתו היא שכל מה שעוץ טמא זה, קרי: הדבורים, משריצות הרי הוא בכלל היתר. אולם מן הגמרא רואים שיסוד ההיתר הוא השם 'דבש', ולכן לא נראה להתיר את הפולן מטעם זה.

ד. חצי שיעור מאיסור לחולה שאין בו סכנה

טעם שני להיתר מביא הצי"א:

נימוק שני להיתרא בזה נראה לי לומר על פי כמה מיסודי ההיתר שכתבתי בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' ט"ז בתשובתי הארוכה על אודות לקיחת הרפואה הנקראת בשם בנרגין. שם הבאתי פסקו של הרמב"ם בפ"ג ממאכלות אסורות ה"ו שפוסק דהיוצא מן הטמא אין לוקין עליו והאוכל אותו כאוכל חצי שיעור שהוא אסור מה"ת ואינו לוקה אלא מכין אותו מכת מרדות, כן הבאתי דברי שו"ת האלף לך שלמה חיו"ד סי' ר"ב שמצדד לומר דחצי שיעור אף דאסור מה"ת מ"מ מותר לשתות או לאכול אף לחולה שאין בו סכנה דח"ש קיל מאיסור דרבנן וכו', (יעוין בדר"ת סי' קנ"ה ס"ק י"ח שמביא ג"כ משמו כן ממ"ש בחכמת שלמה על יו"ד ע"ש). והסמכתי לדעתו גם מהמנ"ח במצוה שי"ג, ועשיתי עוד סמוכין מדברי המל"מ בפ"ה מיסוה"ת ה"ח בדעתו בדעת הרמב"ם **דמותר לחולה שא"ב סכנה איסור תורה שאין בו לאו או עשה. ועוד הבאתי גדולי פוסקים דס"ל דח"ש דאסור מה"ת ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובות כל שאין אוכל כזאת בכדי אכילתפרס מן התורה מותר ואינו אסור אלא מדרבנן, וציינתי גם לדברי שו"ת אחיעזר ח"ג סי' ל"א שמבאר דהשיעור הוא בכמות ולא באיכות יעו"ש באריכות (ובח"ז סי' ל"ב הזכרתי בספרי גם מדברי הגרש"ק ז"ל בספרו קנאת סופרים ד' ל"ב ע"ב שמבאר נמי דכשאינו מכוון כ"א לרפואה מותר פחות מכשיעור אפילו לחולה שאין בו סכנה ע"ש)...**

ובנידוננו איפוא הא כל הנהו צדדי הקולות בו, דמזון מלכות זה אפילו אם נחשבהו ליוצא מן הטמא מ"מ אין בו איסור לאו או עשה והאוכלו כאוכל חצי שיעור, ועוד זאת שהוא בא בתערובות של רוב היתר, ושתיית מזון מלכות זה הוא ביותר מכדי אכילת פרס, באופן שהאיסור (אפילו אם הוא אמנם איסור) אינו כי אם מדרבנן בלבד, וכל כה"ג יש לנו לא רק

דעת הגרש"ק ז"ל והמנ"ח כי אם גם דעת הרבה מגדולי הפוסקים הסוברים להיתר איסור דרבנן לחולה שאין בו סכנה, ובפרט בדרך של אכילת חצי שיעור מזה.

על פי טעם זה ההיתר הוא דווקא לחולה שאין בו סכנה, ואולי לצורך חיזוק הגוף ייאסר, אולם לאדם שיש לו בעיות רפואיות, וחומרים אלו ומזון מלכות, פרופוליס, אבקת פרחים) מסייעין בריפוי – יהא מותר לאוכלם. מה גם שכל החומרים האלו נאכלים בתערובת: במזון מלכות ופרופוליס מערבים דבש בגלל מרירותם, ובאבקת פרחים מעורב רוק הדבורים והאבקה עצמה מותרת.

ה. טעמי היתר נוספים

הטעם השלישי להיתר שמביא הצי"א הוא שמזון מלכות הוא בעצם דבש אלא שעבר עיבוד אחר,הופרש מבלוטה אחרת שבגוף הדבורה. הצי"א מביא טעם נוסף, והוא שמזון מלכות כשלעצמו אינו ראוי לאכילה בגלל מרירותו, ונאכל רק כשהוא מעורב בתוך דבש רב (יחס כאחד לארבעים). לשם כך הוא מביא:

והא נפסק ביו"ד שם בסי' ק"ג דפוגם ולבסוף השביח אסור. נזכיר בזה גם דברי הגאון חוות דעת ז"ל ביו"ד שם בסי' ק"ג בביאורים סק"א שהעלה להלכה דכשנסרח גוף האיסור פקע שם איסור מכל וכל, ואפילו חזר ותיקנו בדברים המתבלים שרי דכבר פרח האיסור מיניה ונעשה כעפרא ואינו חוזר לאיסורו, ואף דבנותן טעם לפגם אסור בפוגם ולבסוף השביח היינו משום דאינו רק פגם כל שהוא ולא יצא האיסור מאיסורו רק שאין אוסר התערובת כיון דלא ניחא ליה בטעם זה, ומשו"ה כשנשבח אח"כ אוסר, אבל כשגוף האיסור נפגם לגמרי עד שיצא מאיסורו אינו חוזר לאיסורו והוא נלמד מקרא דנבלה שאינה ראויה לגר דע"כ קרא איצטריך להיכא שתיקן להאיסור, דאי כשאוכלו בעודה מוסרחת לא צריך קרא דנבלה שא"ר לגר, דבלא"ה מותר מטעם שהוא שלא כדרך אכילתו, רק דקרא דנבלה שא"ר לגר איצטריך שפירח שם האיסור לגמרי ואף שתיקנו עד שראוי לאכילה מותר עיי"ש, ודון מינה במכש"כ בנידוננו שאינו ראוי לאכילה כלל מעיקרו ומיסודו דודאי אינו עולה עליו שם איסור בזה שחוזר ומתקנו בתערובת מרובה של דבש. ויעוין מה שצינתי בקשר לדברי החו"ד בספרי צ"א ח"ו סי' ט"ז אות ז' ע"ש

ואכמ"ל).

הצי"א מביא אחרונים נוספים הסוברים שכל שהוא 'פירשא בעלמא' ופסול לאכילת אדם אפילו יערבוהו ויאכלוהו נחשב פירשא ומותר באכילה. ומזה הוא מסיק:

הרי לנו דהבעל זרע אברהם (יצחקי) נשאל בשאלה הדומה ממש לשאלתנו על דבר היוצא מהטמא ואינו יכול להאכל לאכילת אדם מחמת מרירותו הטבעית הרבה, והיא המרה. ופסק דמכיון שכן הרי זה כפירשא בעלמא ולא נאסר מעיקרא, ומותרת מעיקרא דדינא אפילו לאכילת בריא, ודון מינה איפוא נמי לנידוננו דמכיון שמיץ זה הנקרא מזון - מלכות אינו ראוי לאכילת אדם מחמת מרירותו הרבה דהו"ל נמי כפירשא בעלמא ולא נאסר מעיקרו, ומכיון שלא נאסר מעיקרו תו אפילו כשמערב אותו בהרבה דבש של היתר ועי"ז מתרבה המתיקות עליו להפיק ממרירותו. אין בזה בכדי להעלות עליו עי"כ שם איסור, דהיתר אין מעלה שם איסור על פירשא בעלמא שלא נאסר מעיקרו כלל וכנז"ל. מסקנתו, הלכה למעשה, שמותר לא רק לחולה שאין בו סכנה אלא לכל אדם עפ"י ג' הטעמים שהזכיר (פרט לטעם השני המתיר אך לחולה).

ו. השגות הגרש"ז אורבך

בשו"ת מנחת שלמה (תנינא [ב - ג] ס' סד) וכן בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ב ס' נד) מובאת תשובת הגרש"ז אורבך כנגד ההיתר הכולל של מזון מלכות לכל אדם. וכך כתב:

ולענ"ד אין אני רואה שום נימוק להתיר רק אם נאמר שהמזון מלכות חשיב כסרוח מעיקרא, וכיון שגם בתחלת יציאתו מהדבורה אינו ראוי לאדם מעיקרא לא חל ע"ז שום איסור, לכן אם אינו אוכל אותו בפני עצמו אלא ע"י תערובת בדבש וכדומה שפיר נראה דמותר כיון דלא אחשביה.

ראייתו היא מכך שמשקה סרוח אינו מכשיר לקבל טומאה, ואף על פי כן משקים היוצאים מן האדם אפילו הם אינם ראויים לאכילה (צואת האף והאוזן ומי רגליים) מכשירים.

ועל כן הגרשז"א מתיר מזון מלכות לחולה שאין בו סכנה, שכיוון שאין לוקים עליו ונחשב כחצי שיעור אסור מדרבנן, ובצירוף הספק שמא הוא 'פירשא בעלמא' מותר.

בתשובתו הבאה (משבעה עשר בתמוז תשל"ג, שם אות ב) הוא מקשה על הצי"א כפי שהקשינו לעיל:

הנני להעיר בנוגע להאמור בספרו ציץ אליעזר חי"א סי' נ"ט שמזון המלכות דינו כדבש, ומסתמך ע"ז שלא הזכירו חז"ל לחלק בין מזון זה לדבש. ולענ"ד הוא תמוה כיון שהוא מר כלענה ואיננו מאכל כלל ולא שייך כלל לדבש, א"כ למה יזכירוהו חז"ל ומהיכ"ת נימא דאינו חלוק מכל היוצא מן הטמא דאסור.

"והנה עד לפני מספר שנים כאשר נשאלתי על כך, הוריתי תמיד להיתר בחשבי שיוצא מן הטמא אשר בתחילתו אינו ראוי למאכל אדם דינו כנבילה סרוחה מעיקרא דלא חייל עלה כלל שום איסור, אך כאשר ראיתי שגם היוצא מן האוזן והחוטם ועוד דברים מאוסים כאלה דינם כמים שמכשירים וחשיבי כמשקין הראויין לאדם לשתייה, כמבואר במס' מכשירין וברמב"ם ריש פ"י מטומאת אוכלין, אפשר דגם זה (היוצא מן הדבורים ואינו דבש) חשיב כראוי לאדם, וגם מר שלומאי שיחי' אמר לי שלדעתו זה ראוי לאכילה, ולכן מאז איני אומר בזה לא איסור ולא היתר.

ומעיר עוד:

א) עיקר כוונת ההערה שלי היתה כי חז"ל דברו על דבש שהוא מתוק וידוע שהוא מותר, ונתנו ע"ז בגמ' טעמים, אבל מה להם לחז"ל לדבר על מזון מלכות שהוא כעין רוק בפי הדבורים, ולא היה ידוע בזמן חז"ל למאכל אנשים.

גם לא היינו יכולים כלל לומר מעצמנו על דבש דלא מייצי מגופייהו אי לא שאמרו חז"ל, ולכן א"א כלל לסמוך על מומחים שאומרים על זה דלא מייצי מגופייהו, ובפרט שאף אם גם זה לא מייצי מגופייהו, מ"מ דבש מיהו לא הוה, ואפי' אם נאמר שגם זה ראוי לאכילת אדם.

הצי"א (חי"ב סי' נד) חוזר וטוען שמזון מלכות נוצר כדבש, אלא שבשלב מאוחר הדבורים מפרישות לתוכו חומר הפוגם מאד בו. ועל כן היה על חכמים להזכירו, משמע שסברו שהוא בכלל היתר של היוצא מן הדבורים. וזו רק אחת מטענותיו.

ודוחה את ראיית הגרשז"א, ואומר שאין ללמוד מצואת האוזן והחוטם משום ששם הדבר נלמד מהל"מ.

ז. פסיקת האחרונים

למעשה האחרונים פסקו להיתר בכל המוצרים היוצאים מן הדבש, בעיקר משום שהם נאכלים בתערובת דבש ואינם ראויים לאכילה ללא עירוב, בגלל טעמים הרב עמרם אדרעי הוא בקי גדול במוצרי המזון ובהרכבם, ופרסם בכמה מקומות (שו"ת עמא דבר עמ' קכה; מדריך לכשרות המזון עמ' 210-209; אנציקלופדיה לכשרות המזון עמ' פ-פא) שיש להתיר, ובפרט שמערבים אותו בדבש, ולחולים שאין בהם סכנה, וכן התיר (באנציקלופדיה) בשם הגר"מ אליהו זצ"ל, בגלל כמותו הקטנה של מזון המלכות בתערובת. וכן התיר גם הרב שניאור זלמן רווח בספרו תולעת שני (פרק ו' הל' לא, לב).

ח. ראיות נוספות

נראה להוסיף שהרמב"ם פסק (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ח):

במה דברים אמורים שאין מתרפאין בשאר איסורים אלא במקום סכנה, בזמן שהן דרך הנאתן כגון שמאכילין את החולה שקצים ורמשים או חמץ בפסח או שמאכילין אותו ביוה"כ, אבל שלא דרך הנאתן כגון שעושין לו רטיה או מלוגמא מחמץ או מערלה, או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מעורב עם אסורי מאכל שהרי אין בהן הנאה לחיך הרי זה מותר ואפילו שלא במקום סכנה, חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב שהן אסורים אפילו שלא דרך הנאתן, לפיכך אין מתרפאין מהן אפילו שלא דרך הנאתן אלא במקום סכנה. והסכים עמו האורחות חיים (דין אהבת השם ויראתו אות ד). ואם כן חומרים היוצאים מגוף החרקים, שהם מרים בעצמם ומוסיפים להם חומרים להמתיקם וניתנים לחולה שאין בו סכנה נראה שמתר. וכך באר הכסף משנה:

בד"א שאין מתרפאין בשאר איסורין וכו'. פסחים שם (דף כ"ה ע"ב) מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דקא שייף לברתיה בגוהרק' דערלה פירוש בוסר זיתים קטנים א"ל אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה שלא בשעת הסכנה מי אמור א"ל האי אישתא צמירתא כשעת הסכנה דמיא ואיכא דאמרי הכי קאמר ליה מידי דרך הנאתן קא עבידנא כלומר שכיון שאינו

דרך הנאתן לא מיתסר מדאורייתא. ופוסק רבינו כשתי הלשונות דלענין דינא תרוויהו איתנהו ובאיסורין דרבנן י"א דכיון דלא מתסרי אלא דרבנן שרו אפילו דרך הנאתן וי"א דאפשר דקיל טפי איסורי תורה שלא כדרך הנאתן מאיסורין של דבריהם כדרך הנאתן.

ולפי דברי הרדב"ז (שו"ת ח"ג סי' תעא) נראה שמותר לגמרי באכילה מדין 'פירשא בעלמא' וזו לשונו:

שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שסמכו אלו שנותנין בתבשיל או במרקחת המוס"ק והוא דם חיה טמאה שנצרר וכן נהגו לאכול הטריא"ק אפילו שלא במקום חולי והרי יש בו מבשר האפעה ובשר שאר נחשים: "תשובה: על ענין המוס"ק הנה הוא מחלוקות הרמ"ה ז"ל היה אוסר אותו ורבים התירו ואני אומר כי אין בו צד איסור כלל חדא שהרי אין נותנין אותו במרקחת ולא בשום דבר אלא מפני ריחו ואין נותן אלא ריח טוב ולבסם הוא דעביד ולא לטעם ובעלמא קי"ל דריחא לאו מילתא היא. ותו שכבר נתבטל מתורת אוכל ברוב הזמן וחזר להיות עפר בעלמא ודמי לחלב שבקיבה שחוזר להיות פירשא אע"ג דמתחלה היה אוכל. ורבינו יונה ז"ל הביא ראייה מהדבש שכל מה שמתערב בתוכו חוזר להיות כמוהו ובתה השתא אזלינן ולא בתר מעיקרא כללא דמילתא דכל אוכל אסור שנפסד הרבה עד שחזר להיות עפר מותר באכילה וכן כתב הר"ן ז"ל בריש פ' אלו עוברין וז"ל ודאמרינן מותר בהנאתו בדין הוא דבאכילה נמי שרי כיון שיצא מתורת פת קודם שיחול בו איסור חמץ ע"כ.

ואף על פי שהטעם הראשון לא שייך ב"היוצא מן הדבורים" הרי הטעם השני מתירם לכולי עלמא, אפילו אינם חולים שאין בהם סכנה. וכך כתב הרדב"ז (בח"ג סי' תקמח).

מסקנה

נראה שמותר לאכול לשם חיזוק הגוף, מזון מלכות, פרופוליס ואבקת פרחים, על אף החומרים המופרשים לתוכם מגוף הדבורה.

